

**THE ETHNIC STRUCTURE OF THE POPULATION IN CLUJ COUNTY,  
BETWEEN 1910 AND 1948**

**Romulus Călin Blanari, PhD Student, "Babeş-Bolyai" University of Cluj-Napoca**

*Abstract: During 1910-1948, the evolution of the ethnic composition of the population of the county of Cluj, was marked by the influence of constraining forces of political, economic and social nature, as well as by several factors as nuptiality, fertility or migration, elements which have impressed upon this evolution a non-unitary dynamics characterized by periods of expansion, stagnation or decline. Within this temporal interval, the Romanian population recorded a quantitative growth having a slower rhythm in the rural areas and a more accelerated rhythm in the urban areas, as a result of the migration of the inhabitants from villages to towns. From a numerical perspective, as far as other ethnic groups were concerned, all of them set themselves on a downward path, the greatest losses being suffered by the populations of Slavic, Turkish, Tartar or Gagauz origins, which disappeared almost completely from the demographic view. The Hungarian ethnic group was not avoided by a significant numerical decline either, but it managed to preserve its status of the largest ethnic minority of the county.*

*Keywords: population, ethnicity, structure, county, Cluj.*

În primele 10 zile ale lunii ianuarie din anul 1911, pe teritoriul vechii Ungarii s-a desfășurat ultima operațiune de inventariere a locuitorilor înainte de declanșarea Primului Război Mondial. Structura etnică a populației a fost stabilită pe baza limbii materne a cetățenilor, definită ca „acea limbă pe care o persoană și-o asumă și pe care o vorbește cel mai bine și mai cu plăcere.” Spre deosebire de reglementările de la recensământul anterior din 1900, care precizau că limba maternă „este identică cu cea învățată în copilărie, de obicei de la mamă”, instrucțiunile de acum deplasau sensul limbii materne spre limba vorbită, însușită de individ în contextul mediului social în care trăiește.<sup>1</sup> Această modificare a alterat acuratețea datelor și a permis autorităților să crească în mod artificial ponderea populației maghiare, prin înscrierea la rubrica ungarilor a celor care vorbeau de preferință limba maghiară, chiar dacă erau de altă etnie. A fost o strategie ce își avea originea în eforturile autorităților ungare în vederea maghiarizării naționalităților și care a exploatat la maxim o serie de factori favorizanți: populațiile care nu țineau să-și marcheze caracterul etnic prin folosirea limbii materne precum evreii și romii; cei care își pierduseră limba națională precum armenii; nemaghiarii care au fost înregistrați abuziv ca fiind maghiari precum funcționarii statului, militarii, analfabeții.<sup>2</sup>

Structura etnică a populației comitatului Cluj în 1910.<sup>3</sup>

Categorie	Total Nr. %	Români Nr. %	Maghiari Nr. %	Germani Nr. %	Alte etnii Nr. %

<sup>1</sup> Arpad E. Varga, *Recensământul din 1910. Transilvania*, coord. Traian Rotariu, București, Editura Staff, 1999, p. 711.

<sup>2</sup> *Istoria României. Transilvania, Vol. II (1867-1947)*, coord. Anton Drăgoescu, Cluj-Napoca, Edit. „George Barițiu”, 1999, p. 877.

<sup>3</sup> Silviu Dragomir, „Problema Transilvaniei”, *Transilvania. Organ al ASTREI*, nr.1/1941, Anexa A, p. 89 și *Recensământul din 1910. Transilvania*, coord. Traian Rotariu, București, Edit. Staff, 1999.

Comitat	286687 100	161279 56,3	111439 38,9	8386 2,9	5583 1,9
Urban	64946 100	9370 14,4	52975 81,5	1679 2,3	866 1,8
Rural	221741 100	151909 68,5	58464 26,4	6707 3	4717 2,1

În 1910, în comitatul Cluj au fost înregistrați 286687 locuitori dintre care 161279 români, 111439 maghiari, 8386 germani și 5583 „alte etnii” (ruși, ucraineni, sârbi, croați, sloveni, polonezi, etc). Elementul etnic cel mai numeros îl reprezintă românii care dețin 56,3 % din ansamblul populației comitatului, însă pe cele două medii repartizarea lor este profund dezechilibrată: în mediul rural românii reprezintă 68,5 % în timp ce în mediul urban constituie doar 14,4 %. Mediul urban este dominat categoric de etnicii maghiari cu o pondere de 81,5 %, celelalte naționalități, cu excepția românilor, având procente neînsemnate. În mediul rural, ungurii reprezintă cea mai numeroasă minoritate cu o proporție de 38,9 %. Numărul mare al acestora atât pe cele două medii întrunite cât și separate nu reflectă realitatea, în condițiile în care evreii și romii au fost înregistrați ca etnici maghiari pentru faptul că erau vorbitori de limbă maghiară. În ceea ce-i privește pe germani, aceștia ocupă locul al treilea din punct de vedere numeric, atât în totalul populației comitatului cât și pe mediile urban și rural. Celelalte etnii, reprezentate în general de populații de origine slavă au o pondere foarte redusă la nivelul comitatului și evident și pe cele două medii.

După constituirea României Mari, prima evaluare a populației a avut loc în 1919, dar din cauza lipsei de informații statistice ea nu a inclus și populația Bucovinei. Începând cu 1920, a fost redactat „Anuarul statistic”, însă cifrele cuprinse în acest periodic erau rezultatele unor calcule comparative cu cele furnizate de înregistrările antebelice ale populației, în care s-a ținut cont pe de-o parte de o rată medie a natalității, a mortalității și a excedentului natural și pe de altă parte, de pierderile aproximative din anii Primului Război Mondial.<sup>4</sup>

Realizat după criteriile științifice ale epocii, Recensământul din 1930 a avut ca obiectiv obținerea unor informații cât mai precise privind populația, în condițiile în care, în lipsa datelor oficiale românești, continuau să circule datele recensămintelor efectuate înainte de 1914: pentru Vechiul Regat, datele recensământului din 1912; pentru Dobrogea-Nouă, datele recensământului din 1910; pentru Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, datele recensământului din 1910; pentru Bucovina, datele recensământului din 1910; pentru Basarabia datele recensământului din 1897. Aceste informații nu mai erau de actualitate întrucât Primul Război Mondial și evoluția cadrului economico-social au determinat modificări importante în structura populației, iar recensămintele anterioare au fost realizate în patru țări diferite cu organizări statistice specifice: România, Bulgaria, Austro-Ungaria și Rusia.<sup>5</sup>

Metodologia utilizată în recenzarea populației a avut la bază trei elemente importante pentru a stabili caracterul etnic al locuitorilor: neamul, limba maternă și religia. În ceea ce privește neamul, a fost înregistrată declarația liberă a fiecărui cetățean prin care acesta arăta

<sup>4</sup> Dumitru Șandru, *Populația rurală a României între cele două războaie mondiale*, Iași, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1980, p. 6.

<sup>5</sup> *Recensământul general al populației României din 1930*, București, Institutul Central de Statistică, 1930.

neamul cu care se simțea solidar prin legături istorice, tradiții, sentimente și aspirații. Deși parțial subiectiv, criteriul de identificare a etnicității pe baza apartenenței la un neam a fost totuși cel mai indicat.<sup>6</sup>

Structura etnică a populației județului Cluj în 1930.<sup>7</sup>

Categorie	Total Nr. %	Români Nr. %	Maghiari Nr. %	Germani Nr. %	Evrei Nr. %	Romi Nr. %	Alte etnii Nr. %
Județ	334991 100	204139 60,9	100759 30,1	2788 0,8	17163 5,1	7869 2,3	2273 0,8
Urban	106245 100	36032 33,9	50572 47,6	2516 2,4	14080 13,3	1371 1,3	1674 1,5
Rural	228746 100	168107 73,5	50187 21,9	272 0,1	3083 1,3	6498 2,8	599 0,4

În 1930, județul Cluj cuprindea o populație de 334991 locuitori cu următoarea structură etnică: 204139 români; 100759 maghiari; 2788 germani; 17163 evrei; 7869 romi; 2273 „alte enii” (ruși ucraineni, sârbi, croați, sloveni, polonezi, turci, tătari, găgăuzi, greci, albanezi).

Ca și la recensământul precedent din 1910, românii sunt cei mai numeroși cu o pondere de 60,9 % în totalul populației. De asemenea, în mediul rural tot ei sunt majoritari deținând 73,5 procente în ansamblul populației rurale. În ceea ce privește mediul urban, populația românească a crescut semnificativ ajungând la 33,9 % chiar dacă elementul etnic românesc nu domină lumea orașului.

Populația maghiară constituie din punct de vedere etnic minoritatea cea mai numeroasă la nivelul județului cu un număr de 100759 locuitori. În mediul urban etnicii maghiari dețin 47,6 % din populație, iar în mediul rural 21,9 %. În același timp, se constată ca locuitorii unguri sunt distribuiți uniform pe cele două medii: 50572 locuitori în mediul urban și 50187 locuitori în mediul rural.

În ordinea importanței numerice, urmează evreii care reprezintă 5,1 % din întreaga populație a județului. Proporția lor la orașe este de 13,3 % iar la sate de 1,3 %. Cea mai mare parte a populației evreiești este concentrată în mediul urban, 14080 locuitori, în timp ce în mediul rural trăiesc doar 3083 locuitori. Această situație specifică etniei evreiești prin excelență urbană, nu este caracteristică doar pentru județul Cluj ci se regăsește la nivelul întregii Transilvanii.

A treia minoritate etnică este cea a romilor care reprezintă 2,3 % din populația județului cu un număr de 7869 locuitori. Cei mai mulți romi trăiesc în mediul rural, 6498 locuitori (2,8 % din populația rurală) în timp ce la orașe numărul lor este de 1371 locuitori (1,3 % din populația urbană). Trebuie însă precizat că recensarea romilor a întâmpinat anumite dificultăți deoarece termenul de „țigan” care apare în formularul de înregistrare avea o conotație negativă în percepția publică, motiv pentru care unii romi au căutat să-și acundă originea etnică declarându-și apartenența la un alt neam, mai precis la cel românesc.

<sup>6</sup> *Ibidem.*

<sup>7</sup> *Ibidem.*

Rubrica „alte etnii” cuprinde minorități cu o pondere neînsemnată de numai 0,8 % din totalul populației județului. Aici se înscriu în general locuitori de origine slavă alături de foarte puțini greci, armeni, turci, tătari, găgăuzi.

Anul 1940 a avut o semnificație deosebită în condițiile în care noua frontieră dintre România și Ungaria stabilită de Dictatul de la Viena din 30 august, a desființat județul Cluj prin împărțirea teritoriului său între cele două țări. Astfel au intrat în componența Ungariei orașele Cluj și Huedin, plășile Aghireșu, Borșa, Cluj, Hida, Huedin și un număr de comune de la plășile Mociu și Gilău. Plășile Călata și Sărmașu alături de comunele rămase de la Mociu și Gilău au fost alipite județului Turda și au constituit o nouă unitate administrativă numită Cluj-Turda. În perioada octombrie 1940-aprilie 1945 pe teritoriul României nu a existat o diviziune administrativ-teritorială cu numele de „Cluj” ci județul Cluj-Turda care a avut o configurație demografică și teritorială complet diferită față de județul Cluj interbelic.

Structura etnică a populației județului Cluj la 1 ianuarie 1940.<sup>8</sup>

Categorie	Total Nr. %	Români Nr. %	Maghiari Nr. %	Germani Nr. %	Evrei Nr. %	Alte etnii Nr. %
Județ	363662 100	227438 62,5	105173 28,9	2659 0,73	17556 4,8	10836 2,9

Conform Buletinelor Oficiale ale Institutului de Statistică,<sup>9</sup> la 1 ianuarie 1940 județul Cluj avea o populație de 363662 locuitori: 227438 români; 105173 maghiari; 2659 germani; 17556 evrei; 10836 „alte etnii”. Proporția cea mai mare o au românii, urmați în ordine de maghiari și evrei. La rubrica „alte etnii” au fost înregistrați și romii unde cu siguranță aceștia dețin ponderea cea mai importantă, de peste 75%. Fără a putea fi calculat cu precizie, numărul romilor a fost estimat pe la 8000 de locuitori, așa încât ei se află înaintea germanilor.

Situația demografică a județului Cluj după împărțirea teritorială din 30.08.1940.<sup>10</sup>

Categorie	Total	Români	Maghiari	Germani	Evrei	Alte etnii
Pop. cedată	272189	155024	89550	2548	16410	8657
Pop. rămasă	91473	72414	15623	111	1146	2179

Diviziunea teritorială a avut efecte și asupra populației. Din cei 4813 kmp. ai județului Cluj cu o populație de 363662 locuitori, Ungaria a obținut 2775 kmp. și un număr de 272189 locuitori dintre care: 155024 români; 89550 maghiari; 2548 germani; 16410 evrei; 8657 „alte etnii”.<sup>11</sup> Practic, cea mai mare parte a cetățenilor județului Cluj a fost integrată în statul maghiar în timp ce restul locuitorilor a fost inclus în bazinul demografic al județului Cluj-Turda până la revenirea nord-vestului Transilvaniei între frontierele României și restaurarea județului Cluj.

La 18 octombrie 1947, la *Conferința ministerială pentru reorganizarea statisticii* s-a hotărât executarea unui recensământ agricol cu scopul de a identifica situația economică și

<sup>8</sup> Silviu Dragomir, „Problema Transilvaniei”, *Transilvania. Organ al ASTREI*, nr. 1/1941, p. 12-13.

<sup>9</sup> *Ibidem*.

<sup>10</sup> *Ibidem*.

<sup>11</sup> *Ibidem*.

socială din mediul rural, după încheierea războiului și efectuarea reformei agrare din 1945. Transpunerea în practică a acestei decizii a reprezentat-o *Recensământul populației și recensământul agricol din 1948*, care a oferit informații pentru realizarea planurilor de stat începând cu anul 1949. Datele privind structura socială a populației au stat la baza măsurilor stabilite la Plenara C.C. a P.M.R. din 3-5 martie 1949, privind cooperativizarea agriculturii după modelul sovietic. În planul metodologic al recensământului, s-a introdus inovația prelucrării sumare de către recenzori a declarațiilor locuitorilor și centralizarea rezultatelor de către organele de la plăși și județe pentru obținerea rapidă a rezultatelor pentru întreaga țară.<sup>12</sup>

Structura etnică a populației județului Cluj în 1948.<sup>13</sup>

Categorie	Total Nr. %	Români Nr. %	Maghiari Nr. %	Germani Nr. %	Evrei Nr. %	Romi Nr. %	Alte etnii Nr. %
Județ	365895 100	239673 65,5	119647 32,6	430 0,11	2118 0,57	3416 0,93	611 0,16
Urban	123049 100	49094 39,8	71110 57,7	367 0,29	1830 1,48	235 0,19	413 0,35
Rural	242846 100	190579 78,4	48537 19,9	63 0,02	288 0,11	3181 1,3	198 0,08

În 1948, românii și maghiarii reprezentau componentele de bază ale structurii etnice a populației județului Cluj, cu 239673 (65,5 %), respectiv 119647 (32,6) locuitori. La nivel urban, populația maghiară este majoritară cu o pondere de 57,7 % iar la nivel rural românii sunt cei care dețin cele mai mari procente, 78,4 %.

Dintre celelalte minorități etnice, romii sunt cei mai numeroși cu un număr de 3416 locuitori repartizați inegal pe cele două medii: 3181 locuitori în mediul rural și 235 locuitori în mediul urban.

Majoritatea evreilor și germanilor trăiește în mediul urban însă fără a deține procente importante în cadrul populației orașelor. Astfel, germanii au o pondere de 0,29 % iar evreii, 1,48 %. În mediul rural, numărul etnicilor germani și evrei este extrem de scăzut: 63 germani și 288 evrei.

Populațiile de origine slavă împreună cu turcii, tătarii și găgăuzii însumează 611 locuitori, ceea ce reprezintă 0,16 % din totalul populației județului. Cifrele arată că cei mai mulți reprezentanți ai acestor etnii au fost înregistrați în mediul urban, 413 locuitori față de numai 198 locuitori în mediul rural.

Dinamica populației județului Cluj între 1910-1948.

An	Categorie	Total Nr. %	Români Nr. %	Maghiari Nr. %	Germani Nr. %	Evrei Nr. %	Romi Nr. %	Alte etnii Nr. %
1910	Județ	286687 100	161279 56,3	111439 38,9	8386 2,9	-	-	5883 1,9
	Urban	64946	9370	52974	1679	-	-	866

<sup>12</sup> Ion Alexandrescu, *Recensămintele României. Mică enciclopedie*, București, Meronia, 2007, p. 20.

<sup>13</sup> *Indreptarul statistic al județului Cluj. Rezultatele provizorii ale Recensământului agricol și al populației de la 25 ianuarie 1948*, București, Imprimeria Națională, 1949.

		100	14,4	81,5	2,3			1,8
	Rural	221741	151909	58464	6707	-	-	4717
		100	68,5	26,4	3			2,1
1930	Județ	334991	204139	100759	2788	17163	7869	2273
		100	60,9	30,1	0,8	5,1	2,3	0,8
	Urban	106245	36032	50572	2516	14080	1371	1674
		100	33,9	47,6	2,4	13,3	1,3	1,5
1930	Rural	228746	168107	50187	272	3083	6498	599
		100	73,5	21,9	0,1	1,3	2,8	0,4
1940	Județ	363662	227438	105173	2659	17556	-	10836
		100	62,5	28,9	0,73	4,8		2,9
1948	Județ	365895	239673	119647	430	2118	3416	611
		100	65,5	32,6	0,11	0,57	0,93	0,16
	Urban	123049	49094	71110	367	1830	235	413
		100	39,8	57,7	0,29	1,48	0,19	0,35
	Rural	242846	190579	48537	63	288	3181	198
		100	78,4	19,9	0,02	0,11	1,3	0,08

Între 1910-1948 evoluția demografică a județului Cluj s-a înscris pe o traiectorie ascendentă (+79208 locuitori; +27,6 %) cu o dinamică mai puțin accentuată în intervalul 1940-1948. Astfel, în perioada 1910-1930 populația a crescut cu 48304 locuitori ca urmare a natalității ridicate din primii ani postbelici pe fondul îmbunătățirii condițiilor de viață ale cetățenilor, în contextul aplicării reformei agrare și a relansării economiei. Aceeași tendință s-a menținut și în deceniul următor când s-a înregistrat un spor real de 28671 locuitori. Deși natalitatea s-a stabilizat, excedentul natural a fost capabil să asigure progresul populației.

Începând cu 1940, dinamica demografică a județului Cluj a fost afectată de mortalitatea tot mai ridicată cauzată de declanșarea Celui de-al Doilea Război Mondial cu toate consecințele sale. Au avut de suferit nu doar soldații plecați pe front ci și populația civilă puternic încercată de teroarea ocupației străine, lipsuri materiale, foamete, boli și nesiguranța zilei de mâine. În aceste condiții, nu este deloc surprinzător că până în 1948 populația a înregistrat o creștere de doar 2233 de locuitori adică de 12,8 ori mai puțin decât în perioada 1930-1940.

O situație similară se întâlnește și pe cele două medii, unde numărul celor de la sate a crescut de la 221741 locuitori în anul 1910, la 242846 locuitori în 1948 (+21105 locuitori; +9,5 %) iar al celor de la oraș, de la 64946 locuitori în 1910, la 123049 locuitori în 1948 (+58103 locuitori; +89,4 %). Progresul numeric mult mai accentuat în mediul urban nu se explică prin aportul excedentului natural care este foarte scăzut, ci prin migrația continuă a populației rurale spre orașe în paralel cu procesul de dezvoltare industrială a județului.

Populația românească a cunoscut o evoluție demografică pozitivă manifestată printr-o creștere de 78394 locuitori (48,6%) în perioada 1910-1948. Între aceleași limite temporale, ea a deținut la nivelul județului ponderea cea mai însemnată, înscriindu-se cu valori tot mai mari de la un recensământ la altul, consecință a excedentului natural ridicat: 56,3 % în 1910; 60,9 % în 1930; 65,5% în 1948. De asemenea, românii au fost majoritari în mediul rural unde, între 1910-1948 s-a înregistrat un spor demic de 38670 locuitori (25,4 %). În mediul urban, etnia română a fost mai puțin reprezentată, însă numărul locuitorilor a progresat semnificativ, de la

9370 în 1910, la 49094 în 1948 corespunzător unui plus de 39724 locuitori. În mediul urban, populația românească a sporit de 5,2 ori ca urmare a migrației masive de la sat la oraș.

Populația maghiară a reprezentat cea mai importantă minoritate etnică din județul Cluj, fiind în același timp și o componentă de bază a progresului demografic. Această realitate a fost pusă în evidență de recensământul din 1930, când au fost înregistrați 100759 etnici maghiari reprezentând 30,1 % din numărul total al populației și de recensământul din 1948, dată în care populația maghiară a ajuns la 119647 locuitori, adică 32,6 % din întreaga populație.

Dacă în mediul rural etnia maghiară s-a conformat unei tendințe descrescătoare (-1650 locuitori; -3,2 %), în mediul urban ea s-a situat pe primul loc din punct de vedere numeric atât în 1930 cât și în 1948. În această secvență temporală numărul etnicilor maghiari de la oraș sporește de la 50572 locuitori în 1930, la 71110 locuitori în 1948, ceea ce reprezintă o creștere de 20538 locuitori (40,6 %). Acest progres demic consistent a fost determinat de contextul politic instaurat în septembrie 1940, când orașele Cluj și Huedin au intrat în componența Ungariei. În această conjunctură, un mare număr de etnici maghiari s-au stabilit în cele două orașe în timp ce foarte mulți români au părăsit mediul urban pentru a se refugia în România. Edificator în acest sens este cazul orașului Cluj, unde în ianuarie 1941 au fost înregistrați 97698 etnici maghiari față de numai 10029 români. După reintegrarea Transilvaniei între granițele României proporțiile etnice au fost parțial reechilibrate, de această dată prin plecarea maghiarilor și revenirea românilor în mediul urban, însă ponderea populației maghiare a rămas majoritară.

Începând din 1910 când număra 8386 locuitori, populația germană s-a înscris pe o curbă descendentă, la recensământul din 1930 înregistrându-se 2788 locuitori iar apoi la cel din 1948 doar 430 locuitori. Emigrația masivă, sistemul familiei cu un singur copil și dispariția unor oportunități economice au fost principalii factori care au contribuit la declinul numeric al etniei germane.

Rezultatele recensământului din 1930 arată că populația evreiască din județul Cluj avea la acel moment un număr de 17163 cetățeni dintre care 14080 trăiau în mediul urban, respectiv 82 % din totalul etnicilor evrei. În următorii 10 ani, populația evreiască înregistrează o creștere foarte modestă de doar 393 locuitori (2 %), pentru ca după 1940 numărul evreilor să scadă dramatic ca urmare a deportărilor în tabere de muncă și lagăre de exterminare din Germania, în timpul Celui de-al Doilea Război Mondial. Între 1940 și 1948 etnicii evrei au pierdut 15438 de membri, respectiv 88 % din populație.

Populația romă apare ca minoritate etnică distinctă la recensământul din 1930 când au fost recenzați 7869 locuitori, cei mai mulți fiind stabiliți în mediul rural (6498 locuitori). În 1948 în județul Cluj mai existau doar 3181 de romi, fapt ce ilustrează o depreciere cantitativă accentuată a acestei minorități ca urmare a numărului mare de decese survenite în contextul desfășurării războiului.

În ceea ce privește categoria celorlalte etnii, aceasta a fost reprezentată nesemnificativ în toate perioadele de recensare: 1,9 % în 1910; 0,8 % în 1930; 0,16 în 1948. Se poate afirma că aceste minorități au disparut aproape complet din peisajul demografic în condițiile în care în cursul celor 38 de ani, numărul lor s-a redus de la 5883 locuitori în 1910 la 2273 în 1930 iar apoi la 611 în 1948.

Următorul recensământ va fi realizat abia în 1956 și nu va mai pune în evidență structura etnică a județului Cluj ci pe cea a populației din Regiunea Cluj, în condițiile în care în care, în 1950, județele ca unități administrative sunt înlocuite cu regiuni împărțite în raioane, după modelul sovietic.

#### **BIBLIOGRAFIE:**

##### A. Surse editate:

- Recensământul din 1910. Transilvania*, coord. Traian Rotariu, București, Editura Staff, 1999.  
*Recensământul general al populației României din 1930*, București, Institutul Central de Statistică, 1930  
*Indreptarul statistic al județului Cluj. Rezultatele provizorii ale Recensământului agricol și al populației de la 25 ianuarie 1948*, București, Imprimeria Națională, 1949.

##### B. Lucrări generale:

- Ion Alexandrescu, *Recensămintele României. Mică enciclopedie*, București, Meronia, 2007.  
Silviu Dragomir, "Problema Transilvaniei", *Transilvania. Organ al ASTREI*, nr. 1/1941.  
Dumitru Șandru, *Populația rurală a României între cele două războaie mondiale*, Iași, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1980.  
*Istoria României. Transilvania, Vol. II (1867-1947)*, coord. Anton Drăgoescu, Cluj-Napoca, Edit. „George Barițiu”, 1999.